

Profesjonsetikk og ansvar. Etisk kodeks.

25. april 2007

Hva er moral?

- **Moral** er **normer og regler for hvordan vi oppfører oss.**
- Moral er **noe alle har**, og er personlig.
- Det handler om forestillinger **om hva som er rett og galt.**

Hva er etikk?

- **Etikk** er læren om moral, **moralfilosofi.**
 - Læren om hvordan mennesker bør handle i forhold til hverandre, individuelt og samfunnsmessig
- **Etikken** reflekterer over moralen, og **en teori om moralen.**

Undervisning i etikk

- **Medisinsk slurv** kan få alvorlige konsekvenser for den enkeltes helse
- **Misbruk av datateknologi** kan ha store konsekvenser for eksempel for økonomi og helsetilstand.
- Medisinske studium har minst **ett eller flere kurs i medisinsk etikk – og etiske retningslinjer skal følges i medisinsk praksis**
- **Det ingen føringer** for etikkundervisning i informatikk/datafag

Etikk i næringslivet

- **Erklæringer om etikk** er i ferd med å erobre næringslivet som et slags **kvalitetsstempel.**
- Uetiske bedrifter risikerer skittekasting og **å bli skjøvet ut av markedet**
 - (jfr Ullevål-skandalene – PEAB får ikke oppdrag)

Ab forstår Ullevål - Microsoft Internet Explorer

http://www.4netposten.no/helse/ulleval/2004/04/05/peab-forstar-ulleval.html

PEAB

Vi må bare akseptere at Ullevål kan komme til å leies ut til oss som leverandør, sier Peab-og Petter Elvestad. Peab har en av kontorene på Ullevål universitetssykehus, som hovedentreprenør for det nye kreftsentret. (Foto: SVEIN E. FURULUND)

Peab forstår Ullevål

Entreprenørselskapet Peab har forståelse for at Ullevål universitetssykehus vil sette mye oppdrag til leverandører som har evnet til å løse oppdragene.

ANNE HAFSTAD | SIRI GEDDE-DAHL

Først publisert: 07.11.06 | Oppdatert: 07.11.06 kl. 00:03

IKT og moralsk ansvar

- **IKT brukes overalt**, noe som betyr at vi kan komme opp i situasjoner hvor det er vanskelig å avgjøre hva som er riktig å gjøre.
- I situasjoner der lover og avtaler ikke er relevante eller dekkende, **må vi bruke vår evne til å vurdere hva som er rett og galt.**

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

7

Kommunikasjon mellom mennesker

- Barn sosialiseres inn i et samfunn.
- Samhandling og dialog med andre mennesker er viktig.
- De lærer **moralske verdier** som
 - respekt for andre mennesker og deres integritet.
 - Dette handler også om evnen til empati.
- Mennesker er 'programmert' til å samhandle med andre

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

8

Maskin eller menneske?

- Vi **samhandler** også med datamaskinen
- Datamaskinen er konstruert av mennesker, men er stakk 'dum'
- Man kan miste **maskinperspektivet** når man jobber med en datamaskin.
- Den oppleves som en svart boks, inndata gir utdata uten at vi forstår hvordan.

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

9

Samhandling med datamaskinen

- Den **interaktive dialogen** gjør at maskinen oppfattes som **kommunikasjonspartner.**
- Det **grafiske brukergrensesnittet** i menneske-maskin-interaksjonen (HCI) prøver å nærme seg kommunikasjonen i naturlig språk.
- = **Datamaskinen 'snakker'**

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

10

Datasystemer som levende vesener

- **Virus og vaksiner** er begrep fra biologien.
- Vi sier at datamaskinen **husker, snakker, lever, at farlige ting skjer på Internett**
- Man kan glemme at **Internett** utgjøres av mennesker.

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

11

Datamaskinen Eliza

- Et klassisk eksempel på datamaskin-menneske-kommunikasjon er [Joseph Weizenbaum's](#) artikkel fra 1966 om et programsystem han hadde konstruert, [Eliza](#).
- En maskin-doktor skulle illudere en **psykoanalytiker.**
- Dette var egentlig en **parodi** på forholdet mellom pasient og analytiker – der analytikeren gjentar mye av det pasienten sier i spørsmålsform.
- Weizenbaum var overrasket over at mange mente **programmet kunne erstatte analytikere og at mange mente de fikk hjelp av dette programmet.**
- -*Wikipedia*

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

12

Eliza

- <http://www.manifestation.com/neurotoys/eliza.php3>

Bedriftskultur og etikk

- Bedriftskultur er sammensatt av **ulike verdimønstre og normer for adferd**
- En usunn bedriftskultur kan gi grunnlag for **usolidarisk og uhederlig oppførsel**
- Stadig flere bedrifter og offentlige institusjoner har utarbeidet **retningslinjer for sin forretningsetikk**
- Slike retningslinjer kan bidra til å forhindre at misligheter oppstår, og **bidra til en felles opptreden i organisasjonen.**

Etikk er butikk

- Statens Pensjonsfond, KLP Forsikring, og LO har vedtatt å innføre **etiske retningslinjer for investeringene** av sine midler.
- **Miljøsvin og de som produserer atomvåpen og klasebomber** eller bryter mot arbeidsrettigheter, er blitt utelukket.

Statens pensjonsfond

- har etter at fondets etiske retningslinjer ble vedtatt, **utelukket 17 selskaper.**
- I juni 2006 solgte pensjonsfondet ut aksjer for 2,5 milliarder kroner i **Wal-Mart, verdens største supermarkedskjede.**
- Ifølge finansminister Kristin Halvorsen var grunnen **Wal-Marts utstrakte bruk av barnearbeid hos underleverandører i Sør- og Mellom-Amerika, sterk motstand mot fagorganisering og lønnsdiskriminering.**

Storebrand

- **Selskaper som driver atomvåpen-, landmine- og klasebombeproduksjon, som bryter menneskerettighetene,** produserer tobakksprodukter eller er korrupte, er ikke aktuelle.
- Per 2. kvartal i år var totalt 72 selskaper blitt utelukket fra alle Storebrands fond- og pensjonsmidler.

Gambit H&K verdier - eksempel

- **Gambit H&K er medlem av NIR** (Norske Informasjonsrådgivere).
- Medlemmer av NIR og derigjennom ICCO (International Communications Consultancy Organisation) **er forpliktet av organisasjonens normer og standarder for etisk og profesjonell yrkesutøvelse.**
- [Etisk kodeks](#)

'Gambit H&K Etikk

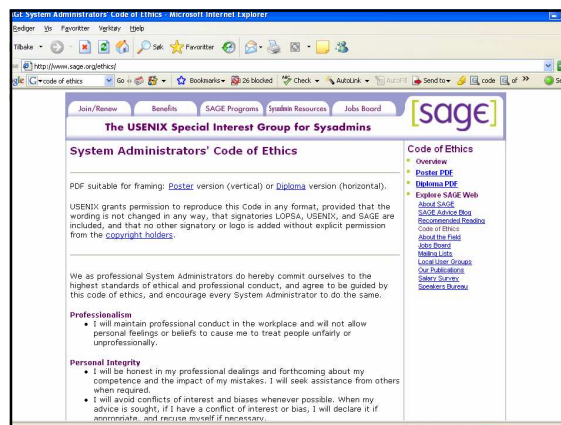
- 'Gambit H&K legger stor vekt på god etikk og høy profesjonell standard i alt arbeid. Gambit H&K opererer med et internt arbeidsreglement for alle ansatte, i tillegg til klare innsideregler og et generelt etisk fundament. Disse er alle nedfelt i samtlige ansattes arbeidskontrakter. Gambit H&K fokuserer også på utøvelse av etisk vurderingsevne i løsning av oppdrag gjennom frekvente interne arbeidssesjoner for alle medarbeidere.'
- <http://www.gambit.no>

Etikk for systemadministratorer

- Hver profesjon har sin **etiske kodeks**
- Systemadministratorer har **tilgang til all dataflyt i en bedrift**
- Viktig å forstå: Innsyn og ansvar

Sage Code of Ethics

- Er satt sammen av **Sage** (System Administrators' Guild) sage.org
- Konteksten er amerikansk
- Dette er snarere et "credo" (jeg tror) enn lover.
- **Flere utgaver – oppdateres** og utvides etterhvert

Hvis du blir bedt om å gjøre noe ulovlig - anbefalinger

- Be om skriftlig ordre
- Ta det opp med sjefen
- Drøft det med kolleger
- Snakk med fagforeninger
- Snakk med advokat
- Før nøyaktig logg over hva du gjør
- Nekt, men forklar hvorfor

Personvern og logging av persondata

- **Persondata** er data som kan knyttes til bestemte personer, men ikke
 - Anonymiserte data
 - Statistikk
 - Trivielle data
 - Data som ikke er persontilknyttbare

Behandling av personlige data

- **Be om lov** til å se på dem først.
- Om mulig, **filtrer ut bare de interessante delene** og se kun på dem.
- Ha et **vitne**, gjerne brukeren selv.
- **Logg hva som gjøres.**
- Behandle dataene maskinelt om mulig.

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

25

Disiplinærsaker og misbruk av utstyr og annet

- Undersøk før du handler
- Før logg over hva du gjør
- Ta kopi av data – frys situasjonen
- Informer brukeren
- La brukeren forklare seg
- Hvis i tvil, dytt saken oppover
- Enkelte saker bør politiet ordne opp i

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

26

Case 1 – Hva gjør du?

- Bruker klager over at innlogging på Windows går tregt, og bruker flere minutter
- Enkel feilsøking viser 800MB med filer på brukers profil.
- De fleste av disse er mp3-filer

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

27

Case 2 - Hva gjør du?

- Bruker klager over at disken er full – det har skjedd fort
- Under feilsøking oppdager du en gruppekatalog der det er lagret veldig mye data.
- Fil-listing av disse dataene viser at det er filmer og bilder, og at innholdet antakelig er pornografisk.....

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

28

Case 3

- En e-post med intime betroelser eller sjikanerende innhold er ved en feiltakelse sendt til deg, i stedet for til en annen bruker

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

29

Case 4

- Sjefen din ønsker å vite hvem som surfer på Web på jobben.
- Han vil helst ha en liste over hvem som har surfet hvor mye på hvilke sider, aller helst sortert slik at de mest 'interessante' sider listes først.

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

30

Case 5

- Det kommer klage utenfra, på en bruker som er med på en e-postliste med et kontroversielt tema (innvandring, nazi...)
- På denne lista har brukeren sendt hatmail, useriøse innlegg og store filer (core-dumps).
- Kilde: *Etikk for systemadministratorer, NTNU, Anders Christensen, IDI*

31

Etikk og systemutvikling

- Det finnes en etisk kodeks for **utviklere av IT-løsninger (ACM/IEEE)**
- Man skal lage systemer som er **etisk gode**
- Behandle kunden / brukeren **på en etisk korrekt måte**
- Tenke over **hva slags informasjon** man legger inn og henter ut fra et system
- **Avstå fra å bruke egen spesialkompetanse til å begå ulovlige eller umoralske handlinger** ved hjelp av teknologien

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

32

Utvikling og bruk av IT har et etisk aspekt

- Sentrale spørsmål:
- **Er den planlagte bruken av IT-systemet etisk forsvarlig?**
 - i forhold til ansattes jobbsituasjon?
 - i forhold til personer som systemet har informasjon om?
- **Er systemet tilstrekkelig sikkert, slik at det ikke kan utnyttes av angripere?**

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

33

ACM/IEEE etisk kodeks

- Kodeks for profesjonell adferd: (fra innledningen)
- *"Datamaskiner spiller en sentral og voksende rolle innen handel, industri, offentlig administrasjon, medisin, utdanning, underholdning og i samfunnet som helhet.*
- *It-folk deltar i arbeidet med analyse, spesifisering, design, utvikling, sertifisering, vedlikehold og test av software.*

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

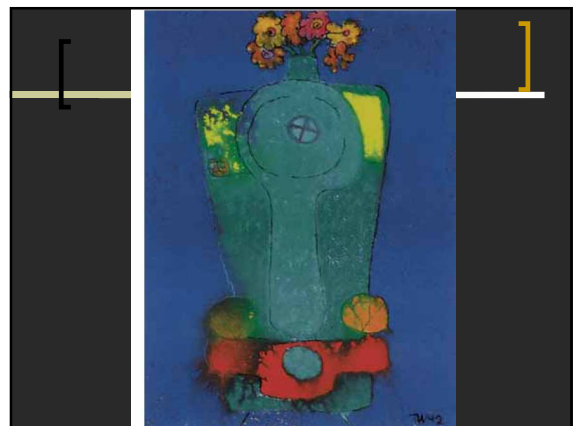
34

ACM/IEEE etisk kodeks

- *På grunn av sin rolle i utviklingen av software, har it-folk betydelige muligheter for å gjøre gagn eller skade,*
- *gjøre det mulig for andre å gjøre gagn eller skade eller å påvirke andre til dette*
- *For å sikre at deres innsats i så bredt omfang som mulig vil bli brukt til noe godt, må systemutviklere forplikte seg til å gjøre systemutvikling til en nyttig og respektert profesjon."*
- www.acm.org

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

35

6. Profession:

- Systemutviklere **skal fremme profesjonens integritet og omdømme i overensstemmelse med offentlighetens interesser.**
- For eksempel skal systemutviklere *"unngå tilknytning til virksomheter og organisasjoner som er i konflikt med denne kodeks."*

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

37

7. Kollegaer

- Systemutviklere skal være rettferdige og støttende overfor kolleger.
- For eksempel skal systemutviklere **"fullt ut anerkjenne arbeid utført av andre og avstå fra å nyte ufortjent anerkjennelse."**

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

38

8. Egen utvikling

- Systemutviklere skal delta i en **livslang utdanning i faget**, og de skal fremme en etisk innstilling til fagets utførelse.
- For eksempel skal systemutviklere *"fremme sin kjennskap til utvikling i analyse, spesifisering, design, utvikling, vedlikehold og testing av programmer og relaterte dokumenter, og styring av utviklingsprosessen."*

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

39

Link til etiske kodeks

- ACM
<http://www.acm.org/constitution/code.html>
- SAGE
<http://www.sage.org/ethics/>

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

40

Programmet videre

- Veiledning for gruppene på mandager på Kirstens kontor
- **Gjesteforelesning torsdag 10. mai – KL 0900!**
 - Universell design av nettsteder.
Merk tid og sted!
 - Haakon Asplund fra Delta-senteret, Sosial - og helsedirektoratet

HIO - Samfunnsinformatikk - Kirsten Ribu 2007

41